

הי של כפינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אהוב ציון



בהא, דכידוע יש דין דמי שבנה בית חדש ולא חנכו חוזר מעורכי המלחמה. ולמאן דאמר חדש ממש, חוזר מהמלחמה רק על בית חדש ממש ולא על בית שנתחדש, ואילו למאן דאמר נתחדשו גזירותיו חוזר אף על בית שנתחדש.

ועל פי זה כתב בבן יהוידע לתרץ קושיית המשנה למלך (בהלכות מלכים פ"ז ה"ח) על הא דלא הביא שם הרמב"ם דינא דרבי יהודה בפ"ח ממסכת סוטה, דבית שסתרו וחזר ובנאו על מכוננו דאינו חוזר דאין זה נקרא בית חדש. משום דסבירא ליה להרמב"ם דאין הלכה כרבי יהודה בזה וכמו שכתב בפרוש המשניות.

והקשה המשנה למלך: "ואעיקרא דדינא שפסק רבינו דאין הלכה כר"י לא ידעתי מנא ליה דת"ק חולק בזה וכו'" עכ"ל. (וכבר כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א דף קמג) דאשתמיטיה למשנה למלך דבתוספתא פ"ז דסוטה מפורש להדיא דת"ק פליג אדר"י). וכתב בבן יהוידע דיש לתרץ הקושיא בפשטות, דכיון דלמאן דאמר חדש ממש הוא הדין לעורכי המלחמה חוזר רק על בית חדש ממש. וכיון דרב המוזכר ראשון בשמות החולקים הוא דסבירא ליה חדש ממש, דזהו הדין המוזכר ראשון, ונמצא דנחלקו רב ושמואל אי חוזר בבית שחדשו, דרב סבירא ליה כרבי יהודה דאינו חוזר דבעי ממש, ולשמואל גם נתחדש הווי בכלל חדש וחוזר, וכיון דקיימא לן הלכה כשמואל בדיני, סבירא ליה להרמב"ם דדין חוזר מעורכי המלחמה שייך לעניין דיני דהלכה כשמואל, ומשום הכי פסק דלא כרבי יהודה

ולעניין הדין דבונה בית חדש מברך שהחיינו, כתב הגאון יעב"ץ במור וקציעה (סימן רכג) דדווקא בית חדש, אבל הבונה בית על מכוננו שנפל וחזר ובנאו אינו מברך, ובאחרונים האריכו לדון בזה ויש שכתבו להשיג על היעב"ץ ועל כל פנים ברק צבעו וסיידו בוודאי שאינו מברך שהחיינו.

**"אמר רב אשי אנן כי
אצבעתא בבירא לשכחה"**

רב אשי לשיטתו אזיל

פירש רש"י: "כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור כך אנו מהירין לשכוח". ע"כ. וכתב הגאון רבי יעקב חיים סופר בספר מנוחת שלום (חלק יא סימן כט): "ויש לי לבאר בס"ד דברי רב אשי באומרו על עצמו אנן כי אצבעתא בבירא לשכחה, עם מעשה שהיה עמו דאמרו בכתובות (כ): "תנו רבנן כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים, אמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו, רבי יוחנן אמר אף על פי שאין זוכרה מעצמו, וכו' כי הא דרב אשי הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא, אמר ליה מי דכיר מר האי סהדותא. אמר ליה לא, ולאו הכי והכי הוה, אמר ליה רב אשי

נא:
**"רבי יהודה אומר אחד עני
ואחד עשיר מערבין ברגל"**

המערב ברגליו האם מברך על העירוב

דנו הפוסקים במי שמערב ברגליו אם מברך על מצות עירוב. בפרי מגדים (סי' תט במשבצות זהב סק"ז, וסימן תטו באשל אברהם סק"ד) כתב שאין לברך על עירוב ברגליו, דהרי אינו צריך לעשות שום מעשה, אלא בעמידתו שם בלבד קונה שביטה מאליו, וגם אינו צריך לומר שום דבר כמבואר ברא"ש (סימן יג) ונפסק כן בשלחן ערוך (בסימן תט סעיף ז), ואם כן אין זה אלא דברים שבלב. וכבר כתב מרן בבית יוסף (בסימן תלב) דלכן אין מברכין על ביטול חמץ כיון דהוי דברים שבלב ואין מברכין על דבר שבלב, ולכן גם על עירוב ברגליו אין מברכין. אמנם בתוספת שבת (סימן תטו סק"י) נקט דמברכים גם על עירוב ברגליו.

נג.
**"ויקם מלך חדש על מצרים, רב
ושמואל חד אמר חדש ממש
וחד אמר שנתחדשו גזירותיו"**

קנה בית מחודש כ'חדש', יכול לבטל המקח?

כתב בתורת חיים דיש לומר נפקא מינה לדינא במחלוקת זו של רב ושמואל לעניין מקח וממכר, דהאומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך, ולמעשה היה הבית ישן אלא שסיידו וכיירו ושינה בו חלונותיו וכדו', למאן דאמר חדש ממש, לא עומד המוכר בתנאי המכירה דהרי אמר לו בית חדש אני מוכר לך וצריך לתת בית חדש ממש, ויכול הלוקח לחזור בו. ולמאן דאמר ששייך לומר חדש כשרק נתחדשו גזירותיו, אם כן כל שנתחדש דבר בבית הרי הוא גם בכלל חדש, ואין הלוקח יכול לחזור בו. ובספר בן יהוידע כתב עוד נפקא מינה לדינא

ממ:
**"אמר ר"מ אנו אין לנו אלא
עני, רבי יהודה אומר אחד
עני ואחד עשיר לא אמרו
מערבין כפת אלא להקל על
העשיר שלא יצא ברגליו"**

איך מהני עירוב פת ביוה"כ וסוכות

בשו"ת בנין ציון (החדשות סימן נג) הביא שאלת השואל, איך יועיל העירוב ביום טוב של סוכות שצריך שיוכל לאכול העירוב בין השמשות והרי במקום שמונח העירוב אין לו סוכה, ואינו יכול לאכול שם, דהרי אסור לאכול פת חוץ לסוכה. וביותר קשה איך אפשר לעשות עירוב ביום הכיפורים בליל שבוודאי שאסור באכילה בזמן בין השמשות. ולכאורה יש לדון אי נימא שבכהאי גוונא יכול לערב רק ברגליו ולא בפת, או משום דקיימא לן כרבי יהודה או משום דכיון דאינו יכול לאכול העירוב מחמת מצות סוכה או יום הכיפורים, אם כן יש לו דין כעני דאפילו לרבי מאיר גם כן יכול לערב ברגליו, או שמא שאפילו שאינו יכול לאכול הפת יכול לערב בה.

והשיב הבניין ציון, שיכול לערב גם בפת. לעניין סוכות, או שבינה שם סוכה במקום שהניח עירובו, ואף אם לא בנה סוכה יש לומר שכשנמצא אלפיים אמה מחוץ לעיר הרי יש לו דין של הולכי דרכים הפטורים מן הסוכה וממילא יכול לאכול שם את העירוב בלי סוכה ומהני עירוב על ידי פת.

ולעניין יום הכיפורים, יש לומר דהרי כל העניין שמועיל העירוב הוא משום שכיוון דהוא הניח שם פתו הרי זו הוכחה שרוצה לדור שם, שהיכן שנמצא פתו שם הוא ביתו. והרי ביום הכיפורים גם בביתו בפועל לא יכול לאכול סעודתו מחמת הצום, ואם כן כשמניח פתו בסוף התחום שמגלה דעתו דשם דירתו שפיר מהני אף שאינו יכול לאכול, דהרי כל אחד בביתו ביום הכיפורים גם כן אינו יכול לאכול פתו.

"חש בראשו יעסוק בתורה חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא" (נר).

קריאת תהילים לרפואת חולה

כתב המהרש"א בחידושי אגדות (שבת סז. ז): "ואף על גב דאסור להתרפאות בדברי תורה, להגן שאני, כדאמרינן בפ"ק דשבועות (דף טו: דריב"ל הוה קרי (פירוש היה קורא לפני השינה שיר של פגעים דהיינו פרק צ"א שבתהילים יושב בסתר עליון) וגני. מיהו קצת קשה מההוא דחש בראשו יעסוק בתורה, וכן חש בכל גופו כו' שנאמר ולכל בשרו מרפא, הא אמרינן דאסור להתרפאות בדברי תורה, ולפי דרכנו קצת ניחא דודאי אם האדם לומד משום רפואת הנפש שהיא התורה, וממילא יתפא גוף החולה ברפואת הנפש שרי, ולא אסרו להתרפאות בדברי תורה אלא בלחוש על המכה ולא נתכוון לרפואת הנפש כלל, וכן משמע בפרק חלק דלא אסור אלא בלחוש לרפואת הגוף בלבד, אבל בלימוד לרפואת הנפש מועיל לרפואת הגוף ממילא. ויש לדקדק גם בזה שאמר חש בראשו יעסוק בתורה, ולא קאמר יעסוק בדברי תורה כמו שאנו אומרים לעסוק בדברי תורה. ויש ליישב בזה על פי מה שאמרו במסכת נדרים הדיבור קשה לכאב עיניים ולמיוש הראש, ועל כן אמר גם שאי אפשר לעסוק בדיבור של תורה שהדיבור קשה לו, מכל מקום יעסוק בתורה במחשבתו או במעשה הנוגע לתורה, ויהוה לו רפואת הנפש ג"כ רפואה לחולי ראשו." עכ"ל.

ובספר תורת חיים (שבועות טו:), הוסיף דלומר פסוקים דרך לחש ודאי דאסור שעושה דברי תורה רפואת הגוף ואינו אלא רפואת הנפש. מה שאין כן בסוגיין דחש בראשו וכו', מיירי שעוסק בתלמוד תורה לשם שמיים לקיים מצוות ה' יתברך ללמוד, ומתכוון שיועיל לו זכות קיום המצווה ולימוד התורה שיתרפא מחוליו בכהאי גוונא שפיר דמי.

והגאון בעל שו"ת ציץ אליעזר (חי"ז סימן ל') כתב, דלפי דברי המהרש"א והתורת חיים הנ"ל מובן גם כן ענין אמירת תהילים לרפואת חולה, ולשון היהי רצון שאח"כ שמבקשין שבזכות אמירת התהילים ישלח ה' יתברך רפואה שלמה לחולה פלוני, ואין בזה משום איסור להתרפאות בדברי תורה, משום דהרי את התהילים אין אומר האדם דרך לחש לרפואה, אלא דרך תפלה ותחנונים לה' יתברך, שהרי זה רצון ה' שירבו בתפלה לפניו בעת צרה, ועל כן מבקש האדם שבזכות עשיית רצון השי"ת בתפלה לפניו יתברך שמו ישלח דברו וירפאהו לחולה פלוני ושפיר דמי.

והוסיף עוד שמצא במאירי על מסכת שבת שכתב לתרץ באופן נוסף, והוא דאפשר שלא נאמר שאסור להתרפא בדברי תורה אלא כשעיקר רפואתו מן התורה, אבל כאן (היינו בסוגיא בשבת) הוא מונה הרבה דברים בזולת הזכרת אותם המקראות. והעולה מדברי המאירי שהאיסור להתרפא בדברי תורה, נאמר דווקא כשאנו עושה מלבד זה פעולה נוספת לרפוי המחלה, אבל אם נוסף לזה עושה עוד דבר אזי ליכא כבר להאיסור, ואם כן לפי זה אם נוסף לאמירת תהילים נותנים לחולה תרופות לרפואתו מחוליו וכדומה, אין איסור בדבר.

לא ידענא, לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה". והיינו דאמר רב אשי, כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור, כך אנו מהירין לשכוח". ודו"ק היטב".

נר.

"לא תתיב אכרעיך עד דמפרשת"

לימוד העיון מכוונה בשם ידיים ולימוד הגרסא מכוונה בשם רגלים

כתב רבינו הרי"ח בבן יהוידע: "הא דאמר לו לא תתיב אכרעיך, נראה לי בס"ד כי לימוד החכמים בבית המדרש הוא שני חלוקות, הא' הוא לימוד הגרסא, והב' לימוד העיון, וכתבתי במקום אחר דלימוד העיון והסברא נקרא ידיים, מפני שבזה הלימוד נושאין ונותנין ונלחמין במלחמתה של תורה, אך לימוד הגרסא נקרא רגלים, כי הרגלים הם העמודים שמעמידין את הגוף, כן הגרסא בה יהיה עמידתה של תורה וקיומה אצל האדם דהכל צריכין למרי חטייא, ואם לא ילמוד תחלה הגרסא לא יוכל ללמוד העיון והסברא.

"ודוגמא לזה נקרא הממון גם כן בשם רגלים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק (דברים יא, ו) "ואת כל היקום אשר ברגליהם", זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. ובזה פרשתי בס"ד הטעם שדרכן של חכמים לומר על הטועה בדברי תורה לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש, פירוש שאין לו השגה וידיעה לא בלימוד העיון והסברא המכוונה בשם ידיים, ולא בלימוד הגרסא המכוונה בשם רגלים. והנה ידוע דרב יוסף היה חכם גדול ובקי הרבה בלימוד הגרסא, כמו שכתוב בגמרא רב יוסף סיני, ולכן כל הצריך ללמוד הגרסא יבא ללמוד ממנו, ובזה הלימוד היה עסקו עם התלמידים שלו, ולכן אמר לו לא תתיב אכרעיך עד דמפרשת, רצונו לומר לא תשב לפני ללמוד בלימוד הגרסא המכוונה בשם רגלים, מפני דכל הבא לישיב לפני רב יוסף ללמוד הוא בא ללמוד בלימוד זה של הגרסא המכוונה בשם רגלים. אי נמי רמז לו שהוא תלמידו שנחשב כמו בנו שהוא כרעא דאבוהי, כי כל בן נקרא כרעא דאבוהי".

נר.

"כמי שמגביה דעתו עליה כשמים"

לקיים מצווה בהצנע לכת או בפרהסיה שילמדו ממנו

'בעצם היום הזה נימול אברהם', בעיצומו של יום. הרי שמוכח שבשביל שאחרים ילמדו ממנו, צריך לעשות המצווה בפרהסיה. והוסיף שם, שזה יתכן שרמז הכתוב, באומרו 'הצנע לכת עם אלקיך', שזה שצריך לעשות המצווה בצנעה, ולא בפרהסיה, היינו דווקא כשעושה המצווה בינו לבין עצמו ביחיד, והוא לבדו, שאין רואה אותו כי אם הקדוש ברוך הוא לבד, אז צריך שיהיה בצנעה, שאין עמו אחרים שילמדו ממנו, והיינו עם אלקיך, כשהוא נמצא לבד, ולא ילך אחר כך ויפרסם הדבר וכדו', אבל כשיש אופן וסיבה שאחרים ילמדו ממנו, מותר לעשות בפרהסיה.

הגאון רבנו חיים פלאג' בספרו ראה חיים (פרשת לך לך דף יא), האריך לדון האם עדיף לעשות המצווה בצנעה, או בפרהסיה כדי שילמדו ממנו. והביא שאברהם אבינו מל עצמו בפרהסיה, וכמו שכתב בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית יח, א) 'זירא באלוני ממרא', פירש"י הוא שנתן לו עצה על המילה. ותימה וכי אדם חשוב וצדיק כאברהם ונתנסה בעשר ניסיונות ועמד בכולן ולא שאל עצה, איך שאל עצה על המילה שצוהו הקדוש ברוך הוא. ויש לומר שחש ושלום שישאל עצה אם ימול אם לאו, אלא אם יעשה בצנעה או בפרהסיה, וממרא נתן לו עצה לעשותה בפרהסיה כדי שיראו העולם וימולו אחריו, והיינו דכתיב